

РЕФОРМИ В УКРАЇНИ: ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА

Опитування експертів організацій, що входять до складу Реанімаційного Пакету Реформ, було проведено Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з Секретаріатом РПР впродовж 8–13 червня 2018 року. Метою опитування було визначення оцінки прогресу, темпів та прогалів реформ в думках експертів. Всього опитано 69 експертів. Для порівняння наводяться дані експертного опитування, проведеного 3–8 лютого 2017 року та 24–28 листопада 2017 року.

- Експерти Реанімаційного Пакету Реформ (РПР) цього року оцінили процес здійснення реформ в Україні у 2,73 бала за 5-бальною шкалою, що є показником трохи вищим за минулорічний (2,66).
- Основними успіхами експерти вважають впровадження медичної реформи, реформу децентралізації, початок антикорупційної реформи, зокрема, в контексті ухвалення закону про створення в Україні Вищого антикорупційного суду.
- Основні провали та хиби у здійсненні реформ експерти пов'язують передовсім із реформуванням судових органів та здійсненням антикорупційних реформ в Україні. Крім того, опитані експерти відзначили низьку результативність у реалізації податкової, аграрної та виборчої реформ.
- За оцінками експертів, рушіїв реформ в Україні помітно менше, ніж гальм. Локомотивами реформ експерти майже однотайно вважають тільки громадянське суспільство та країни Заходу. Скоріше позитивно експерти також оцінюють роль українського уряду. А от Президента, парламентську коаліцію та парламентські сили, що вийшли з коаліції («Самопоміч», «Батьківщина», «Радикальна партія»), більшість експертів вважають більше гальмом, ніж рушіями. Найбільш потужними гальмами реформ експерти вважають насамперед олігархів, бюрократію, опозицію та правоохоронні органи (прокуратура, суди, поліція) в Україні.
- На думку переважної більшості опитаних експертів, можливостей для проведення реформ із наближенням передвиборчого періоду ставатиме все менше, але реформи в Україні, хоч і з труднощами, все-таки проводитимуться. Водночас майже кожен четвертий експерт вважає, що вікно можливостей для реформ найближчим часом майже повністю зачиниться.
- До числа найбільших ризиків щодо проведення реформ протягом найближчого року експерти віднесли, в першу чергу, фактор концентрації зусиль політиків на передвиборчій кампанії замість проведення реформ та загальне зростання популізму.
- На думку експертів, першочерговими рішеннями та діями влади найближчим часом мають бути сприяння підприємству й інвестиціям (проведення податкової реформи, припинення тиску на малий та середній бізнес, дерегуляція та реформа фіскальної системи), активізація боротьби з корупцією, включаючи зміцнення антикорупційних органів в Україні, та повноцінне завершення судової реформи. Вагома частка експертів також відзначила нагальність проведення виборчої реформи в Україні (з акцентом на запровадженні пропорційної виборчої системи з відкритими списками).

- Щоб посилити ефективність роботи РПР, на думку експертів, необхідно докласти зусиль із роз'яснення процесу реформ для населення, здійснювати вплив на громадську думку та більш активно просувати РПР у медійному просторі. Водночас важливими у підвищенні ефективності роботи організації експерти вважають посилення всебічного політичного тиску на владу, застосування більш агресивної стратегії поведінки РПР та співпрацю з новими демократичними політичними силами.

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

1. Як би Ви оцінили процес здійснення реформ в Україні (за 5-бальною шкалою, де «1» – фактично не робиться нічого з необхідного, «5» – робиться все необхідне)

Оцінка	Кількість відповідей
1 – фактично нічого не робиться з необхідного	2
2	18
3	42
4	6
5 – робиться все необхідне	0
Середня оцінка:	2,73
Середня оцінка (листопад 2017):	2,66
Середня оцінка (лютий 2017)	2,52

2. Які, на Вашу думку, основні успіхи у здійснення реформ? Здійснення яких реформ Ви вважаєте успіхом? (не більше 5 головних)

	Кількість відповідей
Медична реформа	34
Децентралізація	24
Антикорупційна реформа та прийняття закону про створення Вищого антикорупційного суду	22
Освітня реформа	19
Реформа державної служби та державного управління, створення директоратів у міністерствах	9
Пенсійна реформа	7
Оновлення НКРЕКП та реформи енергетичної галузі	7
Реформа відшкодування ПДВ	6
Реформи Верховного суду, КСУ, судова реформа загалом	5
Суспільне мовлення	4
Будування доріг	3
Продовження та розвиток роботи системи державних закупівель ProZorro	3
Отримання безвізового режиму з ЄС	2
Реформа банківської системи	2
Збільшення кількості та застосування відкритих даних	2
Успіхів немає	5
Інше (по одній згадці – військова реформа, початок приватизації, ліквідація податкової міліції, середньострокове бюджетне планування, створення Українського культурного фонду, Національної наукової ради, підтримка малого та середнього бізнесу, електронне декларування)	8

3. А які основні провали у здійсненні реформ? Які з необхідних реформ так і не були здійснені? Чи були реалізовані хибним чином?

	Кількість відповідей
Судова реформа	28
Антикорупційна реформа	25
Податкова реформа	18
Аграрна реформа	16
Виборча реформа	15
Медична реформа	10
Реформа правоохоронних органів в цілому	8
Освітня реформа	8
Децентралізація	8
Реформа ДФС	8
Реформа державної служби	7
Реформа органів внутрішніх справ	6
Приватизація державних підприємства	6
Реформа прокуратури	5
Пенсійна реформа	5
Реформа енергетичного сектору	5
Реформа сфери комунальних послуг	4
Медіа-реформа	4
Реформа СБУ	4
Реформа державного бюджету	4
Реформа сфери соціального захисту	3
Боротьба з фінансовими злочинами	3
Реформа органів митної служби	3
Реформа дипломатичної служби	2
Реформа в сфері інтелектуальної власності	2
Конституційна реформа	2
Дерегуляція	2
Введення декларування для активістів	2
Інше	29

4-5. Хто є переважно гальмом, а хто – рушієм реформ (баланс співвідношення визнання експертами як рушій чи гальма реформ), (у %)

	Рушії	Гальма	Рушій чи гальмо?
1 – Уряд	56	22	+34
2 – Президент	23	46	-23
3 – Політичні сили, що складають коаліцію у Верховній Раді	19	51	-32
4 – Опозиція	0	46	-46
5 – Політичні сили, що вийшли з коаліції («Самопоміч», «Батьківщина», «Радикальна партія Ляшка»)	4	27	-23
6 – Олігархи	0	67	-67
7 – Влада на місцях	13	12	+1
8 – Бюрократія, чиновники	0	55	-55
9 – Правоохоронні органи (прокуратура, суди, поліція)	0	38	-38
10 – Росія	0	13	-13
11 – Країни Заходу	62	0	+62
12 – Громадські організації, волонтери	94	0	+94
13 – Вчені, науковці	3	0	+3
14 – Населення	7	19	-12
15 – Інші	1	1	0
16 – Важко сказати	4	1	

6. Зараз Україна входить у передвиборчий період. На Вашу думку, у цей час вікно можливостей для проведення реформ розкриється ширше чи, навпаки, звужиться?

	Кількість відповідей
Вважаю, що вікно можливостей для реформ майже зачиниться (в кращому разі – невелика щілина)	16
Можливостей стане менше, але реформи, хоч і з труднощами, проводитимуться	39
Можливостей для проведення реформ стане більше	8
Вікно можливостей розчиниться повністю, реформи здійснюватимуться швидкими темпами	0
Вважаю, що виборчий період не є суттєвим чинником для прискорення чи гальмування реформ	1
ВАЖКО СКАЗАТИ	4
Не відповіли	1

7. Як Ви вважаєте, які ризики щодо проведення реформ можливі у найближчий рік? Вкажіть основні. Якщо Ви не бачите ризиків – напишіть «ніяких».

	Кількість відповідей
Концентрація зусиль політиків на передвиборчій кампанії замість реформ	35
Популізм	30
Агресія РФ	12
Нестача коштів на реформи	9
Цілеспрямований супротив реформам з боку політиків	9
Протистояння політиків	8
Відсутність політичної волі до непопулярних реформ	7
Корупція	6
Погіршення відносин з іноземними партнерами	6
Недостатня розробка реформ	4
Реалізація олігархічних інтересів	3
Нерозуміння населенням реформ	2
Слабкі інституційні спроможності	2
Ігнорування реформ політиками	2
Відмова від курсу на реформи у зв'язку зі зміною влади після виборів	2
Недовіра населення до влади	2
Ніяких	1
Інше	13

8. Що зараз, на Вашу думку, повинна в першу чергу зробити влада? (вкажіть не більше 5 першочергових рішень чи дій)

	Кількість відповідей
Сприяти підприємництву та інвестиціям: провести податкову реформу, припинити тиск на малий і середній бізнес (зокрема, скасувати ЄСВ), дерегуляція та реформа фіскальної системи	33
Активізувати боротьбу з корупцією, зміцнити систему антикорупційних органів (зокрема, створити Антикорупційний суд) і здійснити реальні покарання винних	29
Завершити повноцінну судову реформу	22
Провести виборчу реформу (з акцентом на запровадженні пропорційної виборчої системи з відкритими списками)	19
Впровадити реформу державної служби та державного управління, оптимізувати кількість та функціонал чиновницького апарату,	8

підвищити зарплатню задля залучення професійних кадрів	
Завершити реформу правоохоронної системи та прокуратури (зокрема, ввести в дію роботу ДБР, реформувати кримінальний блок Національної поліції)	8
Відкрити ринок землі	7
Комунікувати з приводу реформ та стану справ в країні: інформування про плани та наслідки, позитивні історії та причини проблем	7
Гарантувати та зміцнювати обороноздатність держави, реформа сектору оборони	6
Приватизувати державні підприємства або провести реформу управління ними	6
Створити систему моніторингу та оцінки дій уряду	3
Змінити підхід до управління в принципі, державні та національні інтереси ставити вище за особисті та бізнесові, займатися повноцінним виробленням політики	3
Завершити процес децентралізації	3
Реформувати галузь освіти	2
Внутрішньо консолідуватися на рівні взаємин між політичними силами та гілкам влади	2
Зайнятися впровадженням електронного уряду та електронної демократії, спростити процеси адміністрування	2
Реформувати галузь освіти	2
Інше: <ul style="list-style-type: none"> • Проведення дострокових виборів (парламентських та місцевих) після зміни виборчого законодавства. • Захистити інформаційний і культурний простір. • Скорочення бюджетного дефіциту. • Запропонувати план реінтеграції окупованих територій. • Оновити склад ЦВК. • Розробити дорожню карту реформ. • Скасувати е-декларування для активістів. • Виконувати Угоду про асоціацію. 	14

9. Що, на Вашу думку, слід в першу чергу зробити для посилення ефективності роботи РПР?

	Кількість відповідей
Роз'яснення процесу реформ для населення, вплив на громадську думку в рамках загального посилення PR-служби та більш активного просування РПР у медіа	10
Посилення всебічного політичного тиску на владу, застосування більш агресивної стратегії поведінки РПР та співпраця з новими демократичними політичними силами	9
Підвищення якості експертизи РПР, зокрема, застосування повного циклу аналізу політики	5
Узгодити пріоритети та консолідувати діяльність експертних груп, забезпечити кращі процедури роботи експертних груп; покращити «дисципліну» публічної поведінки експертів від імені РПР (з приводу питань, що знаходяться поза межами компетенції конкретної групи); провести аудит ефективності груп	4
Активізувати горизонтальну комунікацію між експертами та групами, розширити коло експертів	4
Модифікувати систему фінансування: диверсифікувати донорів та операторів грантів на загальні потреби РПР, передбачити ресурси для менеджменту експертних груп, забезпечити стале фінансування аналітичної роботи груп	2
Інституційні зміни: утворення Ради експертів (вирішує змістовне наповнення і пріоритетність реформ), регулярна ротація членів та співголів Ради РПР, перерозподіл функцій Секретаріату та Ради,	4

забезпечити веб-трансляцію засідань тощо	
Розробити чіткий план дій, моніторити результати, визначити чіткі пріоритети в роботі	3
Бути більш відкритими та готовими до рівноцінного партнерства, стати «хабом», що підтримує ОГС та активних громадян незалежно від членства в РПР (зокрема на регіональному та місцевому рівнях)	7
Перманентна робоча комунікація з владними інституціями, долучення до роботи груп активних держслужбовців	5
Більш активно підтримувати роботу ширшого кола груп, а не лише тих, які є «пріоритетними» за замовчуванням	
Кращий контроль за впровадженням реформ (Дорожня карта реформ)	9
Акції прямої дії	2
Робота РПР і так є достатньо ефективною	2
<ul style="list-style-type: none"> • Чітко визначити пріоритети роботи економічного блоку РПР. • Запровадити персональне експертне членство. • Посилювати спроможність організацій-членів: через їхнє пряме залучення до адвокації, презентації результатів роботи та фінансування (сприяння отриманню фінансування/грантів). • зареєструвати як юридичну особу, визначитись з головною метою діяльності – адвокація чи аналітика, створювати робочі групи не за тематикою, а за проблемами 	10
Важко сказати, не знаю	5

11. В якій групі Ви працюєте?

	Кількість відповідей
Антикорупційна реформа	6
Асоційовані члени	1
Децентралізація	5
Економічний розвиток	4
Електронна демократія	1
Культура	3
Медіа реформа	4
Молодіжна політика	3
Національна безпека та оборона	1
Освіта. Наука. Технології. Інновації	5
Охорона довкілля	1
Податкова реформа	4
Політика національної пам'яті	3
Реформа виборчого законодавства	3
Реформа енергетичного сектору	3
Реформа органів правопорядку	1
Реформа публічної адміністрації	4
Реформа системи охорони здоров'я	7
Реформа фінансового сектору та пенсійної реформи	4
Розвиток самоорганізації і місцевої демократії та децентралізація	0
РПР-Київ	3
Інше	3

СПИСОК ОПИТАНИХ ЕКСПЕРТІВ

1. Акерманн Анна
2. Антонюк Олександра
3. Артеменко Віктор
4. Бахрушин Володимир
5. Білера Олександр
6. Бойко Тетяна
7. Бубенчикова Світлана
8. Величко Оксана
9. Галетій Сергій
10. Ганущак Юрій
11. Гевко Андрій
12. Гелетій Марія
13. Гетман Олег
14. Головенко Роман
15. Гончар Євгеній
16. Гузій Дмитро
17. Дубровський Володимир
18. Дацишин Маркіян
19. Дяків Андрій
20. Жигун Лариса
21. Капітенко Олександр
22. Кашко Олександр
23. Коваленко Сергій
24. Коліушко Ігор
25. Конончук Світлана
26. Коцюрuba Ольга
27. Кривда Наталія
28. Ланський Роман
29. Лациба Максим
30. Лемєнов Олександр
31. Лигачова Наталія
32. Лукач Ростислав
33. Лукеря Іван
34. Марчук Антон
35. Мельничук Віталій
36. Михальченко Олена
37. Міський Вадим
38. Назаренко Денис
39. Наталенко Ніна
40. Несходовський Ілля
41. Нюхіна Поліна
42. Олефір Лілія
43. Остапчук Роман
44. Панич Олена
45. Папакін Георгій
46. Пекар Валерій
47. Петраковський Володимир
48. Пліва Олександр
49. Пономарьов Сергій
50. Примаченко Іван
51. Проць Богдан
52. Радченко Євген
53. Римаренко Катерина
54. Серебряков Михайло
55. Скіпальський Андрій
56. Солодько Юлія
57. Сорока Сергій
58. Сульжик Роман
59. Третьякова Галина
60. Фендик Андрій
61. Хавронюк Микола
62. Хуткий Дмитро
63. Шамайда Тарас
64. Шамрай Тетяна
65. Юзич Юрій
66. Юрочко Тетяна
67. Юрчишин Ярослав
68. Якимчук Наталія
69. Яцун Богдан

